

VANKISTUVA KESKILUOKKA

Kaksi kolmesta suomalaisesta kuuluu joukkoon,
joka on pitänyt pintansa hyvin

Keskiluokkaan kuuluu jopa 3,7 miljoonaa suomalaista, mikä on 68 prosenttia väestöstä. Kun keskiluokka muodostetaan OECD:n määrittämällä tulorajoilla, siihen kuuluvien määrä on meillä ollut hienoisessa kasvussa vuodesta 2008.

Keskiluokka on myös pysynyt taloudellisesti vahvana. Keskituloisen käytettävissä oleva rahatulo on noussut keskimäärin yli 2,0 prosenttia joka vuosi vuosina 1995–2016.

Keskiluokkaa määrittelee voimakkaasti työsäkäynti. Yksinasuvan palkansaajan ansiot ylittävät keskiluokan tuloajan miltei kaikissa ammateissa, kunhan työ on luonteeltaan kokopäiväistä.

Työtilanne sanelee pitkälti myös siirtymät eri tuloaluokkien välillä. Keskiluokan sisäisissä ryhmässä tuloliikkuvuus on lyhyellä aikavälillä vilkkaampaa kuin matala- ja korkeatuloisten joukoissa.

- ◆ Väestöstä 68 prosenttia kuuluu keskiluokkaan, vain 6 prosenttia on korkeatuloisia ja 26 prosenttia matalatuloisia.
- ◆ Yhtä laaja keskiluokka on esimerkiksi Ruotsissa, mutta Virossa keskiluokkaan kuuluu vain 58 prosenttia väestöstä.
- ◆ Vuonna 2016 keskiluokkaan kuuluivat Suomessa palkansaajat, joiden palkkatulot ennen veroja olivat noin 1 900–6 400 euroa kuukaudessa.
- ◆ Vuosina 1995–2016 keskiluokan käytettävissä oleva rahatulo on kasvanut keskimäärin 45 prosenttia. Korkeatuloisten tulojen kasvu oli 49 prosenttia ja matalatuloisten 36 prosenttia.

Keskiluokka on Suomessa suuri sekä absoluuttisesti että vertailtaessa muihin maihin. Suomalaisista 3,7 miljoonaa eli 68 prosenttia kuuluu keskiluokkaan. Tällaisiin lukuihin päästään käyttämällä OECD:n määritelmää keskiluokasta².

OECD määrittelee keskiluokan ryhmäksi, jossa kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat yli 75 prosenttia mutta alle 200 prosenttia väestön mediaanitulosta. Mediaanitulo on keskimäinen tulo, kun kaikki tulot asetetaan suuruusjärjestykseen. Se kuvaa paremmin keskimääräistä tuloa kuin keskiarvo, koska siihen eivät vaikuta yksittäiset poikkeuksellisen suuret tai pienet tulot.

Kun mediaanitulo vuonna 2016 oli 2 032 euroa kuukaudessa, oli keskiluokkaan kuuluvan *käytettävissä oleva rahatulo* 1 525–4 065 euroa kuukaudessa. Käytettävissä olevaan rahatuloon luettaisiin työ- ja omaisuustulot sekä saadut tulonsiirrot, kuten lapsilisät, ja niiden summasta vähennetään verot ja veroluonteiset maksut.³

OECD:n määritelmä kattaa erilaisen sosioekonomisten ryhmien kirjon varsin hyvin. Määritelmän alaraja on selvästi pienituloisuuden tai köyhyysriskin rajan (60 prosenttia mediaanitulosta) yläpuolella. Toisaalta sen yläraja on riittävän ylhäällä kattaakseen ylempään keskiluokkaan kuuluvat, mutta kuitenkin keskiluokkaiset ryhmät.⁴

Keskiluokka on siis jättikokoinen yhteiskunnallinen tekijä Suomessa. Se ei kuitenkaan ole yksi,

yhtenäinen järkäle. Keskiluokka jaetaan yleensä kolmeen osaan: alempaan, keskimäiseen ja ylempään keskiluokkaan (kuvio 1).

Alempaan keskiluokkaan kuuluu noin 1,8 miljoonaa suomalaista eri aloilla työskentelevää palkansaajaa ja yrittäjää perheenjäsenineen, mutta myös paljon työelämän ulkopuolella olevia, etenkin eläkeläisiä.

Keskimmäiseen keskiluokkaan kuuluu noin 1,3 miljoonaa suomalaista. Loput noin 600 000 keskiluokkaista suomalaista muodostavat ylempään keskiluokkaan.

Kokopäivätyö määrittävä tekijä

Käytettävissä oleva rahatulo kuvaa keskiluokkaisuutta henkilön kulutusmahdollisuuksien kautta. Sen avulla voidaan arvioida, miten suuri keskiluokkaan kuuluvan kuukausipalkka on, kun huomioidaan palkasta maksettavat verot, veroluonteiset maksut sekä verovähennykset.

Vuonna 2016 keskiluokkaan kuuluvan yksinään henkilön palkan alaraja oli ennen verojen maksamista noin 1 900 euroa kuukaudessa ja yläraja noin 6 500 euroa kuukaudessa (kuvio 2). Arvio on laskettu olettaen, että keskiluokkaan kuuluva on 40-vuotias helsinkiläinen ja saa pelkästään palkkatuloja.⁵

Keskiluokan palkan alaraja ylittyy miltei kaikissa ammateissa (ks. tarkemmin liitetaulukko sivulla 10), silloin kuin kyse on kokopäivätyötä tekevistä

Keskiluokka on jättikokoinen yhteiskunnallinen tekijä.

KUVIO 1 Väestön jakautuminen tuloluokkiin 2016

	Osuus väestöstä	Henkilöä	Suhteessa mediaanituloon	Käytettävissä olevat rahatulot, e/kk	
KORKEATULOISET	5,8 %	309 558	x 2,1–	4 066–	
KESKI-TULOISET*	Ylemmät keskituloiset	10,7 %	575 803	x 1,6–2,0	3 050–4 065
	Keskimmäiset keskituloiset	24,5 %	1 316 540	x 1,2–1,5	2 237–3 049
	Alemmat keskituloiset	33,0 %	1 777 509	x 0,76–1,1	1 525–2 236
MATALATULOISET	26,0 %	1 397 689	x 0–0,75	–1 524	

* Keskiluokan sisäinen luokittelu Niehues 2014.

Lähde: Tilastokeskus.

palkansaajasta. Näin avain keskiluokkaan on kokopäiväinen työsuhde.

Kun keskiluokkaa hahmotetaan käytettävissä olevien tulojen perusteella, laskelmassa huomioidaan ansiotulojen lisäksi tulonsiirrot. Palkansaajien kohdalla keskeisin saatu tulonsiirto on asumistuki.

Esimerkiksi Helsingissä yksinasuvan kohdalla asumistuki laskee keskiluokan alarajan ylittävän palkan 1 500 euroon.⁶ Voidaan siis yleistää, että yksinasuva, kokopäivätyötä tekevä palkansaaja kuuluu lähes varmuudella OECD:n määritelmän mukaiseen keskiluokkaan.

Jos kotitalouteen kuuluu kaksi palkansaajaa, ylittyy keskituloisuuden raja hieman helpommin.⁷ Käytännössä molempien on tienattava 1 300 euroa kuukaudessa, jotta heidät luetaan keskiluokkaan.

Kun kaksi matalatuloiseksi luettavaa palkansaajaa muuttaa yhteen, voi molempien tuloluokka siis vaihtua keskiluokkaan. Jos tähän palkansaajan kotitalouteen tulee lapsi, nousee keskituloisuuteen vaadittava palkka 1 600 euroon.

Näin keskiluokkaan kuulumiseen vaikuttaa siis tulojen ohella myös kotitalouden rakenne. Esimerkiksi eläkkeellä olevan pariskunnan, jonka lapset ovat muuttaneet pois, kulutusmahdollisuudet ovat

paremmat kuin kahden lapsen palkansaajaperheellä, vaikka tilille tulisikin vähemmän rahaa.

Kaikkein korkeimmalle keskituloisuuden alaraja nousee, kun perheellä on vain yksi elättäjä. Jotta yhden lapsen yksinhuoltaja kuuluu keskituloisiin, on hänen ansaittava 1 900 euroa kuukau-

dessa. Mitä enemmän perheessä on lapsia, sitä enemmän yksinhuoltajan on tienattava, jotta keskituloisuuden raja ylittyy. Yksinhuoltajista kuuluvatkin matalatuloisiin lähes puolet.

Työssäkäynti on keskiluokkaisuutta voimakkaasti määrittävä tekijä. Kaikista työllisistä, osa-

aikaiset mukaan lukien, 80 prosenttia kuuluu keskiluokkaan. Lopuista 20 prosentista noin 8 prosenttia sijoittuu keskiluokan yläpuolelle ja 12 prosenttia alapuolelle.

Pienituloisuusrajan (60 % mediaanitulosta) alapuolelle jää kuitenkin vain 3 prosenttia suomalaisista työllisistä. Näin mitattu työssäkäyvien köyhyys on Suomessa koko Euroopan alhaisinta.⁸

Vastaavasti Suomen keskiluokka on yksi Euroopan suurimmista ja muiden Pohjoismaiden tasoa. Meillä keskiluokan osuus väestöstä on Eurostatin lukujen mukaan hieman suurempi kuin Ruotsissa ja vain rahtusen pienempi kuin Tanskassa.

Baltian ja Välimeren maissa osuus jää tuntuvasti alemmaksi. Esimerkiksi Virossa keskiluokkaan kuuluu 58 prosenttia väestöstä ja Espanjassa 56 prosenttia.

Jälleen kasvussa, kutistui 1990-luvulla

Perinteisesti suurta keskiluokkaa on pidetty terveen ja hyvinvoivan talouden merkinä juuri siksi, että sen ytimessä on työ. Hieman ristiriitaisesti keskiluokan kasvu näyttää kuitenkin Suomessa olevan kytköksissä heikkoon talouskasvuun (ks. myös erillinen artikkeli sivulla 6).

Keskiluokan koko kutistui lähes yhtäjaksoisesti 1990-luvun suuren laman jälkimainingeissa aina vuoteen 2007 asti, kun talouskasvu oli nopeaa. Väestön määrä keskiluokassa pieneni tuona aikana noin 360 000 henkilöllä, ja keskiluokan osuus väestöstä pieneni 75 prosentista 66 prosenttiin. (Kuvio 3.)

Kutistuminen päättyi finanssikriisin vuoteen 2008, josta lähtien keskiluokka on kasvanut yhtäjaksoisesti yhdeksän vuotta. Kasvua on kertynyt yhteensä noin 240 000 henkilön verran, mutta koska väestömääräkin on kasvanut, on keskiluokan väestöosuus noussut vain 68 prosenttiin.

Suomen keskiluokka on yksi Euroopan suurimmista.

KUVIO 2 Kuukausipalkka ennen veroja tuloluokittain vuonna 2016 (euroa)

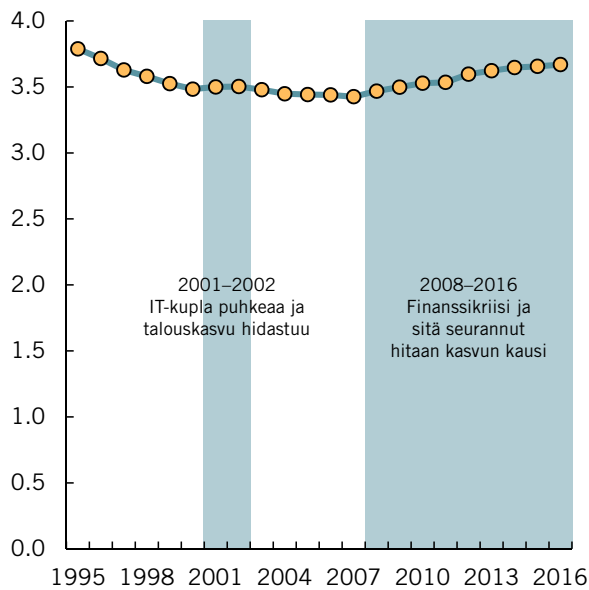

Lähde: Tilastokeskus.

Keskiluokan pieneneminen pysähtyi hetkeksi vuosituhaten alussa, kun talouskasvu hidastui talouden ylikuumentumisen ja niin sanotun IT-kuplan puhkeamisen myötä. Kun kasvu elpyi, myös keskiluokan pieneneminen jatkui.

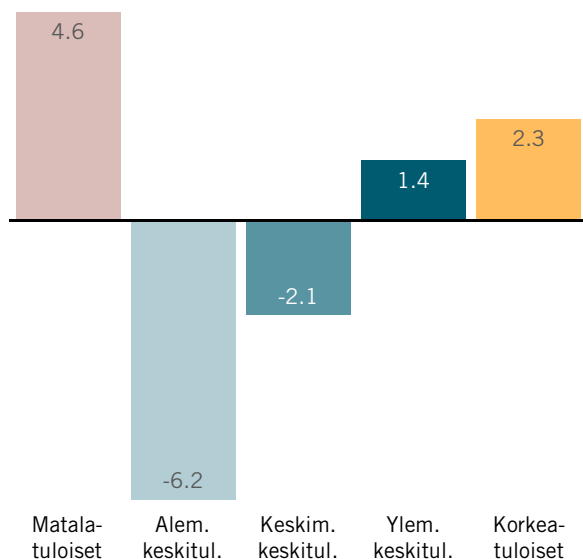
Koko väestön tasolla muutokset keskiluokan koossa ovat kuitenkin olleet melko maltillisia. Keskiluokan väestöosuus on koko 2000-luvun ajan pysytellyt vakaasti 66 ja 69 prosentin välillä.

KUVIO 3 Keskiluokaisen väestön lukumäärä 1995–2016 (miljoonaa henkilöä)

Lähde: Tilastokeskus.

KUVIO 4 Tuloluokkien väestöosuuksien muutos vuodesta 1995 vuoteen 2016 (%)

Lähde: Tilastokeskus.

Vastaavasti sekä matala- että korkeatuloisten väestöosuudet ovat viime vuosikymmeninä kasvaneet, matalatuloisten osuus 4,6 ja korkeatuloisten 2,3 osuus prosenttiyksikköä. Näin keskiluokka on siis kaventunut suhteellisesti paljon enemmän ylä- kuin alapäästä. (Kuvio 4).

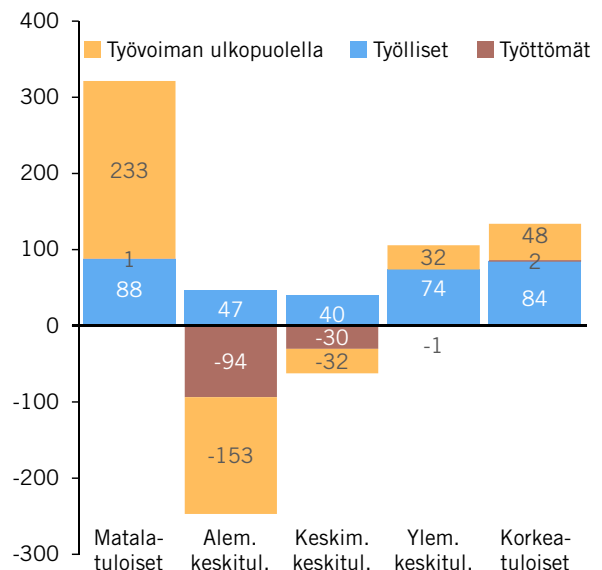
Muutokset tuloryhmien väestöosuuksissa voivat osittain liittyä työmarkkinoiden polarisaatioon. Työmarkkinoiden polarisaatiolla tarkoitetaan yleensä keskiluokkaisten töiden vähenemistä sekä matalapalkkatyön ja toisaalta korkeapalkkaisten töiden lisääntymistä.

Pahimmillaan on pelätty, että työmarkkinoiden polarisaatio olisi muuttamassa Suomen yhteiskunnaksi, jossa työtä tekemällä ei enää voisi nousta keskiluokkaan.⁹ Tilastotiedot eivät kuitenkaan anna tukea tällaiselle tulkinnalle. Vakituinen kokopäivätyö on Suomessa hallitseva työnteen muoto¹⁰, ja osa-aikatyön tekeminen perustuu usein työntekijän omaan valintaan¹¹.

Kokonaisuutena keskipalkkaisten töiden määrä ei myöskään ole vähentynyt, vaikka keskipalkkaisten työpaikkojen osuus työllisyydestä on pienentynyt. Tehdasteollisuudesta on kadonnut suuret määrät keski- ja matalapalkkaista työtä, mutta uutta työtä on syntynyt palvelualoille.¹²

Matala- ja korkeapalkkaisten töiden määrä on kasvanut nopeammin kuin keskipalkkaisten töiden määrä. Kansantalouden kannalta on hyvin myönteistä, että työllisyyden kasvu on painottunut töiden hyvätuloiseen päähän.

KUVIO 5 Tuloluokkien henkilömäärän muutos vuodesta 1995 vuoteen 2016 (tuhatta henkilöä)

Lähde: Tilastokeskus.

Ensisijaisesti keskiluokan hienoinen kutistuminen vuodesta 1995 johtuu keskiluokkaisten työtömien ja työvoiman ulkopuolella olevien määrän vähentymisestä (kuvio 5). Vastaavasti matalatuloisten määrän ja osuuden kasvu selittyy pääosin eläkeläisten ja muiden työvoiman ulkopuolella olevien määrän kasvulla.

Muutoksen keskiluokan koossa näyttävät siis selittyvän kahdella viime vuosikymmenien suurella väestöllisellä ilmiöllä: toisaalta sekä 1990-luvun alun massatyöttömyydellä että yhä jatkuvalla suurten ikäluokkien eläköitymisellä.

Tulotaso noussut yhtäjaksoisesti

Globaalilla tasolla keskiluokkaistuminen kulkee käsi kädessä talouskasvun kanssa, kun keskiluokkaisten työpaikkojen määrä kasvaa kehitysmaissa. Kehittyneissä maissa globalisaatio ja teknologia taas ovat myös tuhonneet keskituloisia työpaikkoja, mikä on lietsunut puheita keskiluokan katoamisesta.¹³

Etenkin Yhdysvalloissa on keskusteltu keskiluokan kriisistä ja siirtymästä yhteiskuntaan, joka koostuu vain rikkaista ja köyhistä¹⁴. Rapakon takana keskiluokan koko onkin pienentynyt ja sen tulo-osuus on supistunut, kun kaikkein varak-

kaimpien kotitalouksien tulot ovat kasvaneet selvästi muita nopeammin.¹⁵

Suomessa vastaavasta kehityksestä ei ole merkkejä. Päinvastoin: meillä keskiluokka ei ole kurjistunut, vaan se on taloudellisesti varsin vahva. Keskiluokka saa noin 70 prosenttia kaikista kotitalouksien saamista tuloista ja enemmistön tuloista kaikissa tulolajeissa paitsi omaisuustuloista. (Taulukko 1.)

Keskiluokan osuutta kotitalouksien tuloista, ja erityisesti sen suhdetta korkeatuloisten osuuteen, voidaan pitää hyvänä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa keskituloisille menee vain 43 prosenttia kotitalouksien tuloista, ja korkeatuloisille 49 prosenttia. Huomattava ero selittyy tosin silläkin, että korkeatuloisten väestöosuus on Yhdysvalloissa jopa 21 prosenttia, kun se Suomessa on vain 6 prosenttia.¹⁶

Suomessa korkeatuloiset saavat omaisuustuloista selvän enemmistön. Omaisuustulojen merkitys on kotitalouksien tulonmuodostuksessa melko vähäinen, vain 8 prosentin luokkaa (taulukko 2).

Lisäksi keskiluokan osuus pääomatuloista näyttää hieman kasvaneen ajanjaksolla 2006–2016, kun taas korkeatuloisten osuus on vastaavasti laskenut.

Keskiluokan kurjistumisesta ei ole merkkejä.

TAULUKKO 1 Eri tuloluokkien osuudet kotitalouksien tuloista 2016 (prosenttia)

	Omaisuustulot	Palkka	Yrittäjätulot	Vanhuuden tuki	Muut tulonsiirrot	Yhteensä
Matalatuloiset	2	5	7	21	42	12
Keskiluokka	33	78	66	71	55	70
Korkeatuloiset	65	17	27	9	3	18

Lähde: Tilastokeskus.

TAULUKKO 2 Eri tuloluokkien tulot tulolajeittain (miljoonaa euroa, 2016)

	Omaisuustulot	Palkka	Yrittäjätulot	Vanhuuden tuki	Muut tulonsiirrot	Yhteensä
Matalatuloiset	251	4 306	396	4 846	7 089	16 888
Keskiluokka	3 476	64 037	3 823	16 523	9 269	97 126
Korkeatuloiset	6 821	14 044	1 569	2 028	509	24 971
	10 547	82 388	5 787	23 397	16 867	138 986

Lähde: Tilastokeskus.

Suomalaisen keskiluokan kurjistumista vastaan todistaa myös se, että mediaanitulot eri tulo- luokissa ovat kehittyneet varsin suotuisasti ja huolimatta vuosien 2008–2016 taantumasta.

Yhteensä keskituloisten käytettävissä olevien rahatulojen mediaanitulot ovat vuodesta 1995

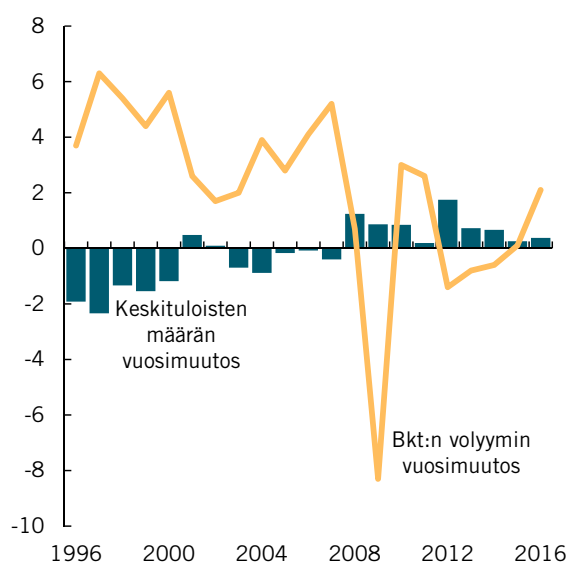
vuoteen 2016 kasvaneet 45–46 prosenttia (kuvio 6). Keskiluokan mediaanitulojen kasvu on ollut vain hieman vaimeampaa kuin korkeatuloisten, joiden mediaanitulot kasvoivat samalla aikavälillä noin 49 prosenttia. Matalatuloisten mediaanitulojen kasvu jäi muita hitaammaksi, 36 prosenttiin.

LAAJA KESKILUOKKA TUSKIN ITSEISARVO

Jos keskiluokka kasvaa ilman että talous kasvaa, kyse voi olla vaurauskeskeisestä yhteiskunnasta, jossa ei tehdä riskipitoisia investointeja.

Keskiluokan koko korreloi negatiivisesti talouskasvun kanssa. Keskiluokka näyttää pienenevän (tai sen kasvu hidastuu) kun talouskasvu kiihtyy – ja kasvavan kun talouskasvu supistuu. Keskiluokan koon muutos vieläpä seuraa talouskasvun voimakkuuden vaihtelua varsin tarkasti. Oppikirjoissa ja julkisessa keskustelussa tämä suhde mielletään usein toisinpäin, kun suuri keskiluokka yhdistetään talouden kasvuun.

Keskituloisten ja bkt:n määrien vuosimuutokset 1995–2016 (%)

Lähde: Tilastokeskus.

Ilmiö on todennäköisesti kytköksissä palkkarakenteeseen, jonka kuvaaja on meillä Muumilaakson Mörköhahmon muotoinen: matala- ja keskituloisten palkat muodostavat palkkarakennekuviossa kyttyrän, jonka perässä tulee pitkäköö laahus eli ylempään keskiluokan ja korkeatuloisten palkat.

Kun talous kasvaa, mediaanitulo nousee. Mediaanituloon kiinnitetyt keskiluokan ala- ja ylärajat nousevat. Osa alemman keskiluokan alarajalla olevista putoaa matalatuloisiin.

Koska tulojakauman yläpäässä on jakauman alapäätä vähemmän väestöä, keskiluokan ylärajan siirtyminen nostaa keskiluokan piiriin paljon vähemmän väkeä kuin mitä alarajan siirtyminen sieltä pudottaa. Lisäksi nousukaudelle tyypilliset palkkaliikumukset ja pääomatulot nostavat ylempään keskiluokkaan kuuluvia korkeatuloisiin.

Näin tapahtuva keskiluokan pieneminen ei ole erityisen huolestuttava ilmiö. Keskiluokasta putoavat eivät putoa köyhyyteen, vaan aivan keskiluokan alarajan tuntumaan. Kun talous kasvaa, on todennäköistä, että heidänkin palkkansa jossain vaiheessa nousee tai he vaihtavat paremmin palkattuun työhön.

Keskiluokan kasvu ilman talouden kasvua voi olla ongelma. Se voi kieliä vaurauskeskeisestä yhteiskunnasta, jossa ei haluta tai ei ole kannustimia tehdä riskipitoisia investointeja.

Keskiluokan suuri koko tuskin on itseisarvo. Suomelle voisi jopa olla myönteistä, jos keskiluokka kaventuisi – nimenomaan yläpäästään. Tällaiseen kehitykseen tuskin liittyisi ongelmia Suomen kaltaisessa maassa, jossa on toimiva demokratia, korkea ja progressiivinen verotus sekä kattavat tulonsiirrot ja julkiset palvelut.

Ryhmästä toiseen siirtyminen vilkasta

Keskiluokkaisuus ei ole pysyvä tila, eikä keskiluokka ole suljettu klubi. Tuloihin sidottu keskiluokkaisuus on reunoilta avoin tori, jonne nousee mutta josta voi myös nousta – tai pudota.

Liike tuloluokkien välillä on tiiviisti kytköksissä muutoksiin työmarkkinoilla.¹⁷ Jo muutaman vuoden aikavälillä esimerkiksi ylempiin keskituloisiin kuuluvista suomalaisista noin joka toinen vaihtaa tuloluokkaa, yleensä pykälän joko ylöspäin tai alaspäin (kuvio 7).

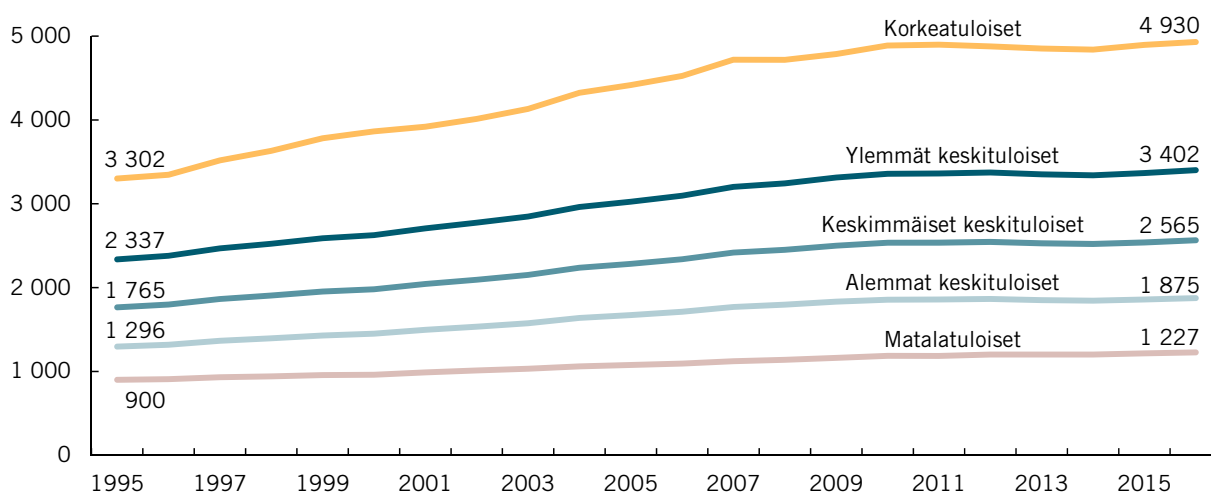
Yhteensä keskituloisten joukossa 39 prosenttia vaihtoi paikkaa vuosien 2014 ja 2016 välillä. Vilkas

tuloliikkuvuus keskiluokan sisällä selittyy jo sillä, että keskiluokkaisuutta määrittelee voimakkaasti työpaikkatilanne. Vähäisempää tuloliikkuvuus on tulojakauman ääripäissä.

Vähäisempi liikkuvuus matalatuloisten ryhmässä selittyy sillä, että matalatuloisissa ja myös alemmissa keskituloisissa on runsaasti eläkeläisiä ja muita työelämän ulkopuolella olevia, joiden tulot pysyvät vakaina vuodesta toiseen. Korkeatuloisilla taas on eniten taloudellista pääomaa, jonka voidaan olettaa vähentävän työmarkkinatilanteen vaikutusta tuloihin.

Koko väestön tasolla samassa tuloryhmässä pysyminen vuodesta toiseen on poikkeuksellista. Tämä selviää, kun suomalaiset jaetaan kym-

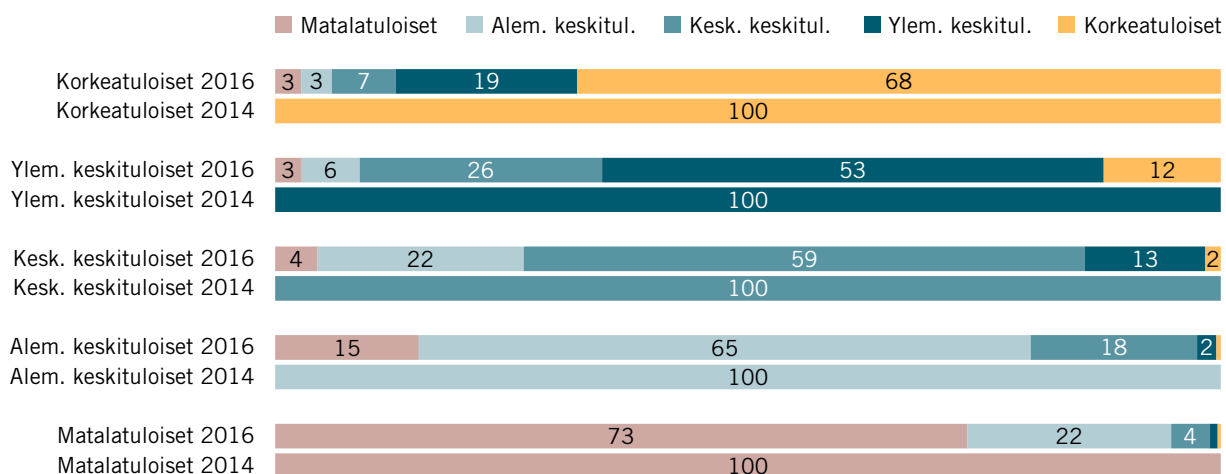
KUVIO 6 Mediaanitulojen* kehitys eri tuloluokissa 1995–2016 (eur/kk, vuoden 2016 hinnoin)

* Laskettu käytettävissä olevasta rahatulosta kulutusyksikköä kohden.

Lähde: Tilastokeskus.

KUVIO 7 Tuloliikkuvuus tuloluokittain 2014–2016 (%)

Lähde: Tilastokeskus.

KUVIO 8 Tuloliikkuvuus tulokymmenyksittäin 2013–2016 (%)

		2016									
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
2013	Desiili										
	1	52,4	18,1	9,0	5,9	4,3	3,2	2,6	2,0	1,5	1,1
	2	14,8	47,3	15,1	7,7	4,9	3,5	2,6	1,9	1,3	0,7
	3	6,8	15,4	39,1	14,6	8,7	5,7	4,0	2,9	1,8	0,9
	4	4,3	7,3	15,6	34,2	15,0	9,2	6,4	4,2	2,6	1,2
	5	2,9	4,5	8,1	16,1	30,9	15,6	10,0	6,6	3,8	1,5
	6	2,1	2,9	5,2	8,9	16,6	29,1	16,5	10,4	6,0	2,2
	7	1,7	2,0	3,5	5,9	9,4	17,2	28,8	17,8	10,4	3,5
	8	1,3	1,3	2,2	3,7	5,9	9,6	17,8	31,8	19,5	6,8
	9	1,1	0,9	1,4	2,0	3,2	5,3	9,1	18,7	39,8	18,5
10	1,1	0,7	0,9	1,1	1,4	2,1	3,2	6,1	17,0	66,4	

* Tulokymmenykset muodostetaan jakamalla tulojen suuruuden mukaan järjestetyt yli 20-vuotiaat kymmeneen yhtä suureen ryhmään. Ensimmäisessä kymmenyksessä ovat pienituloisimmat, 10. kymmenyksessä suurituloisimmat.

Lähde: Tilastokeskus.

meneen tuloluokkaan ja tarkastellaan tuloliikkuvuutta kolmen vuoden aikajänteellä, vuodesta 2013 vuoteen 2016. (Kuvio 8.)

Kolmen vuoden aikana 60 prosenttia kaikista suomalaisista vaihtaa tulokymmenystä. Vuosina 2013–2016 eniten siirtymiä tulokymmeniköstä toiseen tapahtui keskimmaisissa kymmenyksissä. Näissä selvä enemmistö, vähintään kaksi kolmasosaa, vaihtaa paikkaa kolmen vuoden kuluessa. Liikettä tapahtuu osapuilleen yhtä paljon sekä ylöspäin että alaspäin.

Vähäisintä tuloliikkuvuus on kymmenysten ääripäissä. Silti pienituloisimpien ja suurituloisimpien tulokymmenyksestä merkittävä osa siirtyy kolmen vuoden kuluessa toisalle tulojakaumaan.

Ja mikä tärkeintä: kaikkein alimmastakin kymmenyksestä 48 prosenttia vaihtaa tulokymmenystään kolmessa vuodessa ylöspäin, osa jopa ylimpiin kymmenyksiin. Niistä voidaan vastaavasti pudota alimpaan asti.

Tuloliikkuvuus ei ole itseisarvo, mutta sen olemassaolo todistaa suomalaisen yhteiskunnan vähintään kohtuullisesta tasa-arvoisuudesta siinä missä yhteiskuntamme tasainen tulonjakokin. Havainto on tärkeä siksi, että suomalaisten käsitys tulonjaosta yhteiskunnassamme on todellisuutta synkempi. Kansalaiset pitävät keskiluokkaa pienempänä sekä tulonjakoa epätasaisempana kuin mitä ne todellisuudessa ovat.¹⁸

LIITETAULUKKO Kokoajaisten palkansaajien lukumäärät ja kokonaisansiot ammatin mukaan vuonna 2016

Ammatit yhteensä	Lukumäärä	Ammatit pienituloisimmat		Ammatit keskiansio		Ammatit suurituloisimmat	
		Kokonaisansion 1.desiili, e/kk		Kokonaisansion mediaani, e/kk		Kokonaisansion 9.desiili, e/kk	
	1 344 860	2 132	3 001	5 004			
921 Maa-, metsä- ja kalatalouden avustavat työntekijät	1 494	1 363	1 764	2 439			
611 Peltö- ja puutarhaviljelijät	3 833	1 567	1 989	2 812			
911 Koti-, hotelli- ja toimistosiivoojat ym.	35 510	1 724	2 011	2 432			
815 Tekstiili-, turkis- ja nahkatuoteteollisuuden prosessityöntekijät	3 488	1 674	2 056	2 795			
941 Avustavat keittiö- ja ruokatyöntekijät	7 499	1 800	2 063	2 429			
514 Kampaajat, parturit, kosmetologit ym.	854	1 724	2 074	2 826			
516 Muut henkilökohtaisen palvelun työntekijät	1 956	1 700	2 146	3 035			
531 Lastenhoitajat ja koulunkäyntiavustajat	36 689	1 877	2 176	2 424			
524 Muut myyntityöntekijät	9 893	1 766	2 310	3 264			
512 Ravintola- ja suurpalvelutyöntekijät	23 053	1 959	2 350	3 120			
832 Henkilö- ja pakettiauton- sekä moottoripyöränkuljettajat	1 619	1 921	2 354	3 220			
422 Muut asiakaspalvelutyöntekijät	12 651	2 005	2 400	3 155			
933 Rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät ym.	18 247	1 965	2 403	3 192			
515 Kiinteistöhuollon ja siivoustyön esimiehet	21 375	1 934	2 418	3 294			
522 Myyjät ja kauppiaat	50 149	2 003	2 425	3 601			
411 Toimistoavustajat	2 504	1 832	2 438	3 348			
441 Muut toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	16 947	2 111	2 485	3 220			
324 Seminologit ym.	52	2 156	2 500	2 928			
612 Eläintenkasvattajat	2 137	2 098	2 518	2 946			
961 Jätehuoltotyöntekijät	629	1 825	2 533	3 385			
342 Urheilijat, urheiluvallmentajat, liikunnanohjaajat ym.	2 937	2 000	2 536	4 317			
532 Lähinhoitajat, muut terveydenhuollon työntekijät ja kodinhoitajat	77 033	2 106	2 557	3 079			
412 Yleissihteerit	20 033	2 150	2 574	3 335			
343 Taide- ja kulttuurialan asiantuntijat sekä keittiöpäälliköt	4 498	2 093	2 626	3 600			
341 Lainopilliset asiantuntijat sekä sosiaalialan ja seurakunnan työntekijät	31 318	2 227	2 684	3 577			
713 Maalarit ja rakennuspuhdistajat	4 176	2 132	2 687	3 606			
431 Palkanlaskijat, vakuutusvälittäjät ym.	21 368	2 217	2 690	3 398			
731 Käsiyötuotteiden valmistajat ja hienomekaanikot	510	2 100	2 699	3 634			
334 Hallinnolliset ja erikoistuneet sihteerit	24 108	2 231	2 711	4 020			
421 Rahaliikenteen asiakaspalvelutyöntekijät	13 080	2 248	2 733	3 419			
314 Biotieteiden asiantuntijat	3 146	2 250	2 757	3 769			
413 Tekstinkäsittelijät ja tallentajat	1 631	2 109	2 763	4 263			
325 Muut terveydenhuollon asiantuntijat	11 280	2 397	2 764	3 772			
721 Valimotyöntekijät, hitsaajat, levysepät ym.	9 901	2 240	2 765	3 710			
932 Valmistusalan avustavat työntekijät	4 467	2 000	2 790	3 953			
711 Rakennustyöntekijät ym.	26 548	2 201	2 807	3 747			
732 Painoalan työntekijät	3 138	2 264	2 838	3 840			
931 Avustavat kaivos- ja rakennustyöntekijät	7 327	2 013	2 852	4 119			
321 Terveydenhuollon tekniset asiantuntijat	10 706	2 479	2 889	3 516			
723 Konesentajat ja -korjaajat	20 246	2 233	2 905	4 000			
814 Kumi-, muovi- ja paperituotteiden valmistuksen prosessityöntekijät	2 514	2 295	2 913	4 016			
833 Raskaiden moottoriajoneuvojen kuljettajat	23 852	2 399	2 918	3 679			
813 Kemianteollisuuden ja valokuvatuotteiden valmistuksen prosessityöntekijät	10 156	2 272	2 946	4 360			
742 Elektroniikka- ja tietoliikenneasentajat ja -korjaajat	5 637	2 301	2 950	3 942			
322 Sairaanhoidajat, kättilöt ym.	51 021	2 534	2 954	3 673			
262 Kirjaston- ja arkistonhoitajat sekä museoalan erityisasiantuntijat	2 842	2 426	2 965	4 151			
754 Muut pääluokkaan 7 luokiteltavat työntekijät	2 980	2 254	2 978	3 924			
234 Peruskoulun alaluokkien opettajat ja lastentarhanopettajat	38 983	2 414	3 006	3 945			
541 Suojelu- ja vartiointityöntekijät	14 101	2 137	3 022	3 842			
811 Kaivos- ja louhintatyön koneenkäyttäjät	6 147	2 417	3 025	4 114			
265 Taiteilijat	3 163	2 374	3 050	4 038			
432 Kuljetuksen ja varastoinnin toimistotyöntekijät	8 588	2 371	3 062	4 138			
741 Sähkölaitteiden asentajat ja korjaajat	8 298	2 370	3 091	4 078			
333 Yrityspalveluiden välittäjät	12 533	2 392	3 103	4 538			
712 Rakennusten viimeistelytyöntekijät	12 817	2 385	3 111	4 067			
331 Rahoitus-, vakuutus- ja laskentatoimen asiantuntijat	20 409	2 350	3 125	4 932			
834 Työkoneiden kuljettajat	8 314	2 407	3 210	4 408			
313 Prosessinvalvonnan asiantuntijat	2 099	2 530	3 250	4 400			
335 Julkishallinnon valmistelu- ja valvontavirkamiehet	12 659	2 405	3 260	4 610			
263 Yhteiskunta- ja sosiaalialan sekä uskonnollisen elämän erityisasiantuntijat	16 797	2 655	3 348	4 285			
222 Hoitotyön erityisasiantuntijat	6 446	2 871	3 426	4 306			
235 Muut opetusalan erityisasiantuntijat	18 357	2 383	3 523	4 557			
351 Informaatio- ja tietoliikenneteknologian teknikot sekä käyttäjätukihenkilöt	25 583	2 516	3 533	4 835			
312 Työnohjatit kaivos-, teollisuus- ja rakennustoiminnassa	5 010	2 777	3 540	4 778			
311 Fysiikan, kemian ja teknisten alojen asiantuntijat	65 220	2 666	3 546	4 800			
23 Opettajat ja muut opetusalan erityisasiantuntijat	97 816	2 500	3 579	4 708			
835 Kansimiehistö ym. vesiliikenteen työntekijät	651	2 557	3 588	4 797			
817 Sahatavaran sekä paperin ja kartongin valmistuksen prosessityöntekijät	14 758	2 545	3 619	4 469			
264 Toimittajat, kirjailijat ja kielitieteilijät	8 690	2 770	3 621	5 059			
213 Biotieteiden erityisasiantuntijat	4 465	2 425	3 783	5 462			
332 Myynti- ja ostoagentit	42 330	2 645	3 804	5 821			
232 Ammatillisen koulutuksen opettajat	10 600	3 123	3 823	4 567			
216 Arkkitehdit, suunnittelijat ja maanmittaajat	7 731	2 846	3 900	5 404			
225 Eläinlääkärit	726	2 526	3 918	5 555			
352 Teleliikenne- sekä radio- ja tv-tekniikot	3 952	2 982	3 938	5 536			
233 Lukion ja peruskoulun yläluokkien opettajat	15 868	3 116	3 944	4 754			
212 Matematiikan ja tilastotieteen erityisasiantuntijat	1 146	2 975	4 018	5 280			
211 Luonnon- ja geotieteen erityisasiantuntijat	2 704	2 425	4 097	5 858			
031 Sotilasammattihenkilöstö	79	2 738	4 110	5 500			
242 Hallinnon erityisasiantuntijat	24 786	2 901	4 147	6 220			
241 Rahoitusalan erityisasiantuntijat	15 956	3 105	4 422	6 800			
251 Systeemyön erityisasiantuntijat	24 203	3 116	4 439	6 206			
226 Muut terveydenhuollon erityisasiantuntijat	5 261	2 897	4 445	7 000			
252 Tietokantojen, -verkkojen ja järjestelmäohjelmistojen erityisasiantuntijat	6 094	2 919	4 457	6 386			
214 Tekniikan erityisasiantuntijat (pl. sähkötekniologia)	33 303	3 297	4 459	6 165			
231 Yliopisto- ja korkeakouluopettajat	14 008	2 994	4 591	6 533			
143 Muiden palvelualojen johtajat	479	3 020	4 600	9 039			
243 Myynnin, markkinoinnin ja tiedotuksen erityisasiantuntijat	20 620	3 116	4 642	6 850			
215 Sähkötekniikan erityisasiantuntijat	10 764	3 223	4 648	6 197			
134 Yhteiskunnan peruspalvelujen sekä rahoitus- ja vakuutuspalvelujen johtajat	10 756	3 062	4 924	8 611			
011 Upseerit	3 252	3 635	5 033	6 694			
261 Lainopilliset erityisasiantuntijat	7 099	3 470	5 124	7 501			
315 Laiva-, lento- ja satamaliikenteen päälliköt ja ohjaajat	926	3 600	5 371	7 494			
132 Teollisuuden tuotantojohtajat sekä kaivos-, rakennus- ja jakelujohtajat	6 107	3 700	5 612	8 237			
142 Vähittäis- ja tukkukaupan johtajat	417	3 500	5 911	11 651			
111 Ylimmät virkamiehet ja järjestöjen johtajat	2 417	3 530	6 306	9 565			
133 Tieto- ja viestintätekniologiajohtajat	2 826	4 509	6 327	9 335			
122 Myynti-, markkinointi- ja kehitysjohtajat	10 889	4 338	6 383	9 580			
112 Toimitusjohtajat ja pääjohtajat	1 671	3 600	6 445	13 237			
121 Liiketoiminta- ja hallintojohtajat	8 756	4 136	6 500	10 347			
221 Lääkärit	12 406	4 233	6 954	10 827			

Lähde: Tilastokeskus.

VIITTEET

- 1 Tutkija Topias Pyykkönen on osallistunut tietojen analysointiin.
- 2 Ks. OECD (2014). Keskiluokalle on olemassa useita määritelmiä (ks. esim. Brookings 2018), joskin yleensä ne pohjautuvat keskiluokan määrittelyyn.
- 3 Jotta erilaisissa kotitalouksissa asuvat suomalaiset – aikuiset ja lapset – saataisiin samalle viivalle, käytettävissä olevat rahatulot on laskettu kotitalouskohtaisesti laskemalla kaikkien nettotulot yhteen ja jakamalla tulojen summa kotitalouden kulutusyksiköiden määrällä. Kulutusyksikköjä laskettaessa kotitalouden suurituloisin saa kertoimen 1, muut yli 13-vuotiaat kertoimen 0,5 ja jokainen alle 13-vuotias kertoimen 0,3. Nelihenkisessä perheessä, jossa on kaksi alle kouluikäistä lasta, kulutusyksikköjä on siis 2,1. Samassa kotitaloudessa kaikki perheenjäsenet – myös lapset – saavat saman käytettävissä olevan rahatulon. Näin siksi, että kotitaloudet käyttävät rahoja yhdessä. Esimerkiksi perheen yhteinen lomamatka ostetaan vanhempien ansaitsemilla varoilla ja luonnollisesti myös lapset lähtevät matkaan. Heitä ei jätetä kotiin siksi, että heillä ei ole tuloja. Käytettävissä olevien rahatulojen määrä kuvaa siis henkilön kulutusmahdollisuuksia ja elintasoa.
- 4 Atkinson & Brandolini (2011) käyvät läpi vaihtoehtoja keskiluokan tulorajoiksi. He asettavat alarajaksi 75 % mediaanitulosta ja toteavat, että ylärajan on oltava selvästi korkeampi kuin alarajan kanssa symmetrinen 125 % mediaanitulosta. Vaihtoehtoiksi he tarjoavat 200 ja 300 prosenttia.
- 5 Kuvion 2 palkat laskettu käyttämällä esimerkkitapauksena yksinasuvaa, helsinkiläistä 40-vuotiasta henkilöä, jonka tulot koostuvat pelkästään palkkatuloista. Käytettävissä olevia tuloja varten tuloista on vähennetty valtion tulovero, kunnallisvero ja Yle-vero, työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksut sekä sairausvakuutuksen päivärahamaksu ja sairaanhoitomaksu. Laskelmissa on huomioitu seuraavat verottajan viran puolesta tekemät vähennykset: tulonhankkimisvähennys, työtulovähennys ja kunnallisverotuksen perus- ja ansiotulovähennykset. Laskelmat on toteutettu vuoden 2016 lainsäädännöllä (pl. asumistuki, joka on toteutettu 2018 lainsäädännöllä).
- 6 Oletuksena, että henkilö asuu Helsingissä vuokralla ja kuukausivuokra on n. 750 €. Kuukausivuokra on saatu kertomalla Helsingin yksioiden ja kaksioiden neliövuokrien keskiarvojen keskiarvo yksin vuokralla asuvien keskimääräisillä neliöillä.
- 7 Tämä johtuu siitä, että yhteiskulutushyödyistä johtuen kahden hengen palkansaajatalouden kulutusyksiköiden määrä ei ole 2 vaan 1,5. Oletus siis on, että kotitalouden kulutusmenot eivät kasva käsi kädessä kotitalouden koon kanssa. Perinteinen esimerkki tästä on sanomalehti: kahden hengen talouteen ei tarvitse tilata kahta lehteä vaan yksi riittää.
- 8 Eurostat 2018. Eurostatin tietojen mukaan yli 18-vuotiaista työllisistä suomalaisista 3,1 prosenttia oli pienituloisia vuonna 2016.
- 9 Ks. Siltala (2017).
- 10 Työllisistä 84 prosenttia työskentelee kokopäiväisesti. Samaten työsuhteessa olevista 84 prosenttia on vakinaisessa työsuhteessa. Haavisto (2018a).
- 11 Noin 70 % prosenttia osa-aikatyötä tekevästä työskentelee osaaikaisesti omasta tahdostaan. Määräaikaisten kohdalla suhdeluku on päinvastainen – 70 % ottaisi mieluummin vakituisen työpaikan.
- 12 Tilastoa viimeaikaisista muutoksista eri toimialoilla, ks. Haavisto (2018a), s. 37.
- 13 Ks. Autor (2011).
- 14 Temin (2017).
- 15 Kochhar, Fry & Rohal (2015).
- 16 Vuosi 2014, Kochhar, Fry & Rohal (2015), ss. 4–5.
- 17 Yleinen työmarkkinoita koskeva harhakäsitys on olettaa ne jäykiksi. On kyllä totta, että valtaosa työsuhteista on sekä kokoaikaisia että jatkuvia, mutta tästä huolimatta joka vuosi vähintään neljäsosa kaikista työsuhteista päättyy tai alkaa suomalaisissa yrityksissä. Työntekijävirtoja ajaa uusien työpaikkojen synty ja vanhojen tuhoutuminen, myös työntekijöiden siirtyminen työvoimaan tai sen ulkopuolelle ja erityisesti vaihtaminen työpaikasta toiseen. Ks. Kauhanen, Maliranta, Rouvinen & Vihriälä (2015) ss. 18–21.
- 18 Ks. Haavisto (2018b).

KIRJALLISUUS

- Atkinson, A. & Brandolini, A. (2011). On the identification of the "middle class", ECINEQ WP 2011–2017, Society for the Study of Economic Inequality.
- Autor, D. (2010). The Polarization of Job Opportunities in the U.S. Labor Market, The Center for American Progress and The Hamilton Project. <http://economics.mit.edu/files/5554>
- Brookings (2018). A dozen ways to be middle class, https://www.brookings.edu/interactives/a-dozen-ways-to-be-middleclass/?utm_campaign=Brookings%20Brief&utm_source=hs_email&utm_medium=email&utm_content=62773515
- Eurostat (2018). Distribution of income by quantiles – EU-SILC survey, last update 17.05.2018, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di01&lang=en
- Haavisto, I. (2018a). Työmarkkinoiden tärkeät luvut, teoksessa Erola, Haavisto, Hokkanen, Kauhanen, Koskinen, Malm Lindberg, Makula & Vihriälä (2018): Työn uudet ehdot – Miten avaamme työmarkkinoiden umpisolmut?, Taloustieto.
- Haavisto, I. (2018b). Luultua parempi – Suomalaiset hahmottavat tuloerot todellista jyrkemmiksi ja vähättelevät omia tulojaan, EVA Analyysi No 61, Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA.
- Kauhanen, A. (2016). Uusi työnjako – viisi syytä, miksi robotisointi ei johda työn loppumiseen, teoksessa Andersson, Haavisto, Kangasniemi, Kauhanen, Tikka, Tähtinen & Törmänen (2016): Robotit töihin: Koneet tulivat – mitä tapahtuu työpaikoilla?, Taloustieto.
- Kauhanen, A., Maliranta, M. & Rouvinen, P. (2015). Työn murros – Riittääkö dynamiikka, Taloustieto.
- Milanovic, B. (2017). Tuloerot globalisaation aikakaudella, Vastapaino.
- Niehues, J. (2014). Subjective Perceptions of Inequality and Redistributive Preferences: An International Comparison, IW-Trends, The German Economic Institute (IW).
- OECD (2016). The squeezed middle class in OECD and emerging countries – myth and reality, OECD Issues paper, OECD Publishing.
- Siltala, J. (2017). Keskiluokan nousu, lasku ja pelot, Otava.
- Temin, P. (2017). The Vanishing Middle Class – Prejudice and Power in a Dual Economy, MIT Press.

ILKKA HAAVISTO on EVAn tutkimuspäällikkö.

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikka.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)

